

I

Tūkstantis devyni šimtai
penkiasdešimt
aštuntųjų vasara

Netinkamas lempos gaubtas

Vieną naktį ketverių metų Ruta Koul, miegojusi dviaukštės savo lovos apatiniame aukšte, prabudo nuo mylėjimosi garsų – jie sklido iš tėvų miegamojo. Nieko panašaus ji dar nebuvo girdėjusi. Neseniai Ruta sirgo kažkokia žarnyno infekcija; dabar, pirmą kartą girdėdama, kaip motina mylisi, ji pamanė, kad mama vemia.

Jos tėvai ne šiaip turėjo atskirus miegamuosius; tą vasarą jie turėjo atskirus namus, nors Ruta antrojo niekada nematė. Tėvai pakaitomis nakvodavo su Ruta šeimos namuose; netoliese jie nuomojosi kitą namą, kuriame Rutos mama arba tėtis praleisdavo naktį, kai nemiegodavo su Ruta. Tai buvo vienas iš tų kvailių susitarimų, kurių griebiasi kartu nebegyvenančios, tačiau dar neišsiskyrusios poros, – kai dar mano, jog vaikus bei turtą didžiadvasiškai pasidalyti lengviau, negu nustoti svaidyti abipusiais kaltinimais.

Kai Rutą pažadino tie nežinomi garsai, ji iš pradžių net gerai nesuprato, ar mama, ar tėtis ten vemia; paskui, nors triukšmas atrodė labai neįprastas, Ruta atpažino tam tikras liūdesio bei slopinamos isterijos gaides, dažnai girdimas motinos balse. Be to, Ruta prisiminė, jog dabar mamos eilė su ja nakvoti.

Tarp Rutos kambario ir tėvų miegamojo buvo tėvų vonios kambarys. Keturmetė mergytė, basomis kojėlėmis nušlepsėjo per vonios kambarį, paėmė rankšluostį. (Kai ji sirgo žarnyno infekcija, tėtis ragino vėmti į rankšluostį.) Vargšė mamytė! Taip galvojo Ruta, nešdama jai rankšluostį.

Blausioje mėnulio ir dar blausesnėje tėvo pritaisytos naktinės lempelės šviesoje Ruta matė išblyškusius mirusių brolių veidus nuotraukose ant vonios kambario sienos. Visame name buvo daugybė jos mirusių brolių nuotraukų, ant visų sienų; nors abu berniukai mirė paauglystėje, Rutai dar negimus (ji tada net nebuvo pradėta), Ruta jautė, kad pažįsta tuos išnykusius jaunuolius daug geriau negu savo mamą ar tėtį.

Aukštas prakaulaus veido tamsiaplaukis buvo Tomas; net Rutos amžiaus, vos ketverių, Tomas jau pasižymėjo pagrindinio vaidmens atlikėjo patrauklumu – savotišku savitvardos ir plėšrumo deriniu, dėl kurio paauglystėje atrodė pasitikintis savimi, tarsi daug vyresnis. (Tomas ir vairavo tą nelemtą automobilį.)

Jaunesnysis, iš pažiūros lengvai pažeidžiamas, buvo Timotis; net paauglystėje jo veidas panėšėjo į ką tik kažko nusigandusio kūdikio. Daugelyje nuotraukų Timotis atrodė lyg sugautas dvejonų akimirka, tarytum nuolatos būtų spyriojęsis, nenorėdamas kartoti ypač sunkaus, tačiau Tomui puikiai pavykusio triuko. (Galų gale vienas svarbus triukas, automobilio vairavimas, Tomui nenusisėkė.)

Įėjusi į tėvų miegamąjį, Ruta Koul pamatė nuogą vaikiną, iš užpakalio užlipusį ant jos mamos; jis abiem rankom laikė suėmęs mamos krūtis ir dulkino ją keturpėsčią, kaip šuo, tačiau Ruta suklykė ne todėl, kad būtų išsigandusi ar pasibjaurėjusi sueitimi. Keturmetė mergytė nežinojo, jog mato sueitį, be to, tai, ką darė tas vaikinys su jos mama, jai neatrodė labai šlykštu. Tiesą sakant, Rutai pasidarė ramiau, kai suprato, jog mama nevemia.

Ruta klykė ir ne todėl, kad vaikinys buvo nuogas; ji buvo mačiusi tėvą bei motiną nuogus – Koulai neslėpė nuogumo. Ruta klykė dėl paties vaikino, nes neabejojo, jog tai vienas iš jos mirusių brolių; atrodė toks panašus į Tomą, tą pasitikintį savimi, kad Ruta Koul pamanė išvydusi vaiduoklį.

Ketverių metų vaiko klyksmas gali perverti kiaurai. Ruta apstulbo pamačiusi, kaip greitai jaunasis meilužis nulipo nuo mamos; iš tikrųjų

jis nušoko iš karto ir nuo moters, ir nuo jos lovos, apimtas tokios su entuziazmu sumišusios panikos, kad atrodė kaip iššautas iš patrankos. Užgriuvęs ant naktinio stalelio ir mėgindamas prisidengti nuogumą, čiupo sulaužytos lempos gaubtą. Dabar atrodė jau nebe toks grėsmingas vaiduoklis, kaip Ruta iš pradžių pamanė; be to, geriau išsižiūrėjusi, Ruta jį atpažino. Tai buvo vaikinukas, įkurdintas galiniame svečių kambaryje, jos tėvo vairuotojas, – jis dirbo tėčiui, taip sakė mamytė. Porą kartų tas vaikinukas buvo nuvežęs Rutą su aukle į paplūdimį.

Tą vasarą Ruta turėjo tris aukles, ir visos jos pastebėjo, koks vaikas išblyškęs, bet mama Rutai sakė, kad kai kurie žmonės tiesiog nemėgsta saulės. Anksčiau mergytė, žinoma, nebuvo mačiusi to vaikino be drabužių; visgi Ruta neabejojo, kad jaunojo vyriškio vardas yra Edis ir kad jis ne vaiduoklis. Bet keturmetė vis tiek sukliko dar kartą.

Jos mama, vis dar keturpėscia ant lovos, atrodė nė kiek nenustebusi; ji tik priekaištingai, kone nusivylusi nužvelgė dukrą. Ruta jau buvo besuklinkanti trečią kartą, bet mama tarė:

– Nešauk, mieloji. Čia tik Edis ir aš. Grįžk į lovytę.

Ruta Koul padarė, kaip jai buvo liepiama, – vėl praėjo pro nuotraukas, dabar atrodančias dar vaiduokliškiau už nušokusį vaiduoklišką mamos meilužį. Edis, mėgindamas prisidengti lempos gaubtu, neatkreipė dėmesio į tai, kad abu gaubto galai atviri ir mergytė pro kiaurymę puikiai mato glembančią jo varpą.

Ketverių metų Ruta buvo per maža, kad kada nors atsimintų Edį arba jo varpą su visomis smulkmenomis, bet jis ją tai tikrai atsimins. Po trisdešimt šešerių metų, kai jam bus penkiasdešimt dveji, o Rutai keturiasdešimt, tas nelaimėlis įsimylės Rutą Koul. Tačiau netgi tada nesigailės, kad dulkino jos motiną. Deja, tai jau bus Edžio problema. Šis pasakojimas apie Rutą.

Ruta Koul tapo rašytoja ne todėl, kad tėvai laukė ne jos, o trečio sūnaus; veikiau jos vaizduotę žadino tai, kad ji augo namuose, kur

mirusių brolių nuotraukų buvimas šalia buvo juntamas labiau, negu mamos ar tėčio „buvimas“ su ja, ir dar tai, kad vėliau, kai mama paliko ją ir jos tėvą (ir pasiėmė beveik visas prarastų sūnų nuotraukas), Ruta niekaip nesuprato, kodėl tėtis nuo plikų sienų nenuima nuotraukas laikiusių kabliukų. Tie kabliukai iš dalies ir buvo priežastis, dėl kurios ji tapo rašytoja, – daugelį metų vėliau, kai mama išvyko, Ruta vis mėgindavo prisiminti, kuri nuotrauka kaboją ant kurio kabliuko. Nepajėgdama mintimis atkurti žuvusių brolių atvaizdų taip tiksliai, kad būtų patenkinta, Ruta išsigalvodavo tas trumpo jų gyvenimo akimirkas, kurių jai trūko. Kad Tomas ir Timotis žuvo anksčiau, negu ji gimė, buvo kita dalis priežasties, kodėl Ruta Koul tapo rašytoja; nuo pat pradžių, kiek tik galėjo atsiminti, ji buvo priversta juos įsivaizduoti.

Tai buvo vienas iš tų nelaimingų atsitikimų, kai automobilį vairuoja paaugliai; paskui paaiškėjo, jog abu berniukai buvo „geri vaikai“, nė kiek neišgėrę. Blogiausia, ir dėl to tėvai labiausiai kankinosi, kad Tomas ir Timotis tame automobilyje tuo metu ir būtent toje vietoje atsidūrė dėl mamos ir tėčio kivirčo, kurio apskritai galima buvo išvengti. Vargšai tėvai kasdien, iki pat mirties, vis iš naujo išgyvens tragišką nereikšmingo ginčo baigtį.

Vėliau Rutai pasakė, kad ji buvo pradėta iš geriausių paskatų, tačiau be aistros. Rutos tėvai jau iš karto klydo, tikėdamiesi, jog prarastus sūnus įmanoma kuo nors pakeisti, be to, jie net nepagalvojo, kad naujas kūdikis, turėsiąs nešti nerealių jų lūkesčių našta, gali būti *mergaitė*.

Žavėtis reikia ne tuo, kad užaugusi Ruta tapo visų gerbiama literatūrinio požiūriu rimtų romanų rašytoja ir pasaulinių bestselerių autore (tikrai labai retas derinys), o tuo, kad ji apskritai sugebėjo užaugti. Iš nuotraukų žvelgiantys gražūs jaunuoliai pavogė didžiąją mamos meilės dalį; vis dėlto tai, kad mama stūmė ją nuo savęs, slėgė Rutą mažiau, negu gyvenimas šaltų tėvų santykių šešėlyje.

Tedas Koulas, labiausiai perkamų knygų vaikams autorius ir iliustruotojas, buvo patrauklus vyriškis, kuriam geriau sekėsi rašyti

vaikiškas knygeles ir piešti paveikslėlius, negu kasdien eiti tėvo pareigas. Kol Rutai nebuvo sukakę ketveri su puse, Tedas Koulas gal ir nebūdavo girtas visada, tačiau dažnai išgerdavo per daug. Dar galima pasakyti, jog Tedas gal ir nemergino moterų nuolatos, bet mergišius buvo visą gyvenimą. (Taigi moterys dar mažiau galėjo juo pasitikėti negu vaikai.)

Tedas galiausiai ėmė rašyti vaikams, nes neturėjo kitos išeities. Jo literatūrinis debiutas buvo labai išgirtas romanas suaugusiems, neginčijamai priklausantis prie rimtos literatūros. Vėlesnių dviejų romanų neverta ir minėti, reikia pasakyti tik tai, kad niekas – juo labiau Tedo Koulo leidėjas – nepareiškė jokio pastebimo susidomėjimo ketvirtuoju romanu, kuris taip ir nebuvo parašytas. Užtat Tedas Koulas parašė pirmą knygą vaikams. Ta knyga, pavadinta „Pelė, rėpliojanti tarp sienų“, vos neliko neišspausdinta; iš pirmo žvilgsnio atrodė, jog tai viena iš tų knygų vaikams, kurios kelia įtarimą tėvams, o vaikai jas įsimena tik todėl, kad negali pamiršti išgąščio. Bent jau Tomas su Timočiu „Pelės, rėpliojančios tarp sienų“, labai išsigando, kai Tedas iš pradžių jiems papasakojo tą istoriją; o kai Tedas pasakojo ją Rutai, „Pelė, rėpliojanti tarp sienų“, išversta į daugiau negu trisdešimt kalbų, jau buvo spėjusi išgąsdinti maždaug devynis ar dešimt milijonų vaikų visame pasaulyje.

Kaip ir jos mirę broliai, Ruta užaugo klausydama tėvo pasakojimų. Pirmą kartą perskaičiusi tuos pasakojimus knygoje, ji pasijuto taip, tarsi kas būtų įsiveržęs į jos asmeninį gyvenimą. Iki tol Ruta manė, kad visas tas istorijas tėvas sukūrė tik jai. Vėliau ji dažnai galvodavo, ar mirę broliai irgi jautė panašų veržimąsi į jų asmeninį gyvenimą.

Apie Rutos mamą: Merion Koul buvo graži moteris; ji buvo ir gera mama, bent jau kol gimė Ruta. Be to, iki mylimų sūnų mirties ji buvo ištikima žmona, nors vyras daugybę kartų ją išdavė. Tačiau po nelaimingo atsitikimo, atėmusio jos berniukus, Merion tapo kitokia – nuo visų nutolusi ir šalta. Kadangi jos abejingumas dukteriai

buvo akivaizdus, ši palyginti lengvai galėjo Merion atstumti. Rutai bus daug sunkiau suvokti tėvo trūkumus; tam prireiks daug daugiau laiko, ir galiausiai bus jau per vėlu visiškai nuo jo nusigręžti. Tedu ji žavėjosi – Tedu žavėjosi beveik visi, iki tam tikro amžiaus. Niekas nesizavėjo Merion. Vargšė Merion niekada nesistengė nieko sužavėti, netgi vienintelės savo dukters; vis dėlto buvo įmanoma Merion Koul mylėti.

Taip šiame pasakojime atsiranda Edis, tas nelaimingas vaikiną su netinkamu lempos gaubtu. Jis mylėjo Merion – niekada ir nenustos mylėjęs. Savaimė suprantama, jeigu iš pat pradžių jis būtų žinojęs, kad įsimylės Rutą, gal ir būtų apsigalvojęs, neišimylėjęs jos mamos. Tačiau tikriausiai ne. Edis tiesiog negalėjo susilaikyti.

Vasaros darbas

Jo vardas buvo Edvardas O'Hara. Kaip tik prieš tūkstantis devyni šimtai penkiasdešimt aštuntųjų vasarą jam sukako šešiolika – vairuotojo pažymėjimas buvo būtina sąlyga pirmam vasaros darbui gauti. Bet Edis O'Hara nė neįtarė, jog tapti Merion Koul meilužiu bus *tikrasis* jo vasaros darbas; Tedas Koulas būtent tam jį ir pasamdė, ir tai galiausiai paveiks visą Edžio gyvenimą.

Edis buvo girdėjęs apie šiurpią Koulių šeimos nelaimę, tačiau, kaip ir dauguma paauglių, jis tik retkarčiais atkreipdavo dėmesį į suaugusiųjų pokalbius. Užbaigęs antrus metus privačioje Filipso Ekseterio mokykloje, kur jo tėvas dėstė anglų kalbą, Edis per vieną iš Ekseterio ryšių ir gavo tą darbą. Edžio tėvas entuziastingai pasikliovė Ekseterio ryšiais. Pirma pats baigęs tą mokyklą, o paskui tapęs mokytoju, vyresnysis O'Hara niekada neišvykdavo atostogauti be gerokai nučiupinėtoms Ekseterio adresų knygos. Jis buvo įsitikinęs, kad jų mokyklos auklėtiniai – puikiausi neblėstančio atsakingumo pavyzdžiai; eksoneičiai vienas kitu pasitikėjo ir, kai tik galėdavo, neatsisakydavo padaryti vienas kitam paslaugos.

Mokyklos nuomone, Koulai jau buvo dosniai parėmę Ekseterį. Žuvę jų sūnūs prieš mirtį gerai mokėsi ir buvo visų mėgstami; nepaisydami savo sielvarto, o gal kaip tik dėl jo, Tedas ir Merion Koulai skyrė lėšų kasmetinėms kviestinio anglų literatūros dėstytojo paskaitoms, – anglų literatūra geriausiai sekėsi Tomui ir Timočiui. „Mėtinis“ O'Hara – taip vyresniąjį O'Harą vadino daugybė Ekseterio mokinių –

kaip koks narkomanas buvo įjunkęs į burnos kvapą gerinančius mėtinis saldainukus, kuriuos mielai čiulpdavo garsiai skaitydamas per pamokas; jam nepaprastai patikdavo deklamuoti mėgstamas ištraukas iš parinktų knygų. Vadinamosios Tomo ir Timočio Koulių paskaitos buvo Mėtinio O'Haros sumanymas.

Taigi, kai Edis tėvui pareiškė, kad vasarą labiausiai norėtų padirbėti kokio nors rašytojo padėjėju, – šešiolikmetis rašė dienoraštį ir neseniai buvo sukūręs keletą apsakymų, – vyresnysis O'Hara nedvejodamas atsivertė Ekseterio adresų knygą. Savaiame suprantama, tarp mokyklos auklėtinių buvo daug *literatūrinio požiūriu rimtesnių* rašytojų negu Tedas Koulas, – Tomas ir Timotis Ekseteryje mokėsi todėl, kad tą mokyklą baigė Tedas, – tačiau Mėtinis O'Hara, vos prieš ketverius metus įkalbėjęs Tedą Koulą išsiskirti su aštuoniasdešimt dviem tūkstančiais dolerių, žinojo, jog Tedas lengvai palenkiamas.

– Nebūtina jam kažin kiek mokėti, – telefonu pasakė Tedui Mėtinis. – Berniukas galėtų jums spausdinti, atsakinėti į laiškus, būti pasiuntinuku – daryti viską, ko panorėsite. Svarbiausia, kad įgytų patirties. Turiu galvoje, jeigu jis nori būti rašytoju, pirmiausia jam derėtų pamatyti, kaip rašytojas dirba.

Kalbėdamas telefonu, Tedas neskubėjo įsipareigoti, bet buvo mandagus; be to, jis buvo girtas. Mėtiniui O'Harai Tedas turėjo sugalvojęs kitą pravarde – „Grizas“. Iš tikrųjų, Grizas O'Hara, kaip ir reikėjo tikėtis, primygtinai nurodė, kuriuose tūkstantis devyni šimtai penkiasdešimt septintųjų metų Ekseterio metraščio puslapiuose yra Edžio nuotraukų.

Keletą metų po Tomo ir Timočio Koulių mirties Merion vis prašydavo atsiųsti Ekseterio metraščius. Jeigu nebūtų žuvęs, Tomas būtų baigęs mokyklą su penkiasdešimt ketvirtųjų laida, o Timotis – su penkiasdešimt šeštųjų. Bet ir dabar, kasmet, netgi praėjus tam numatytam baigimo laikui, Koulai metraščius vis tiek gaudavo – Mėtinio O'Haros dėka, kuris juos siūsdavo daug negalvodamas, norėdamas

patausoti Merion jausmus, kad jai nereikėtų prašyti. Merion ir toliau atidžiai juos peržiūrėdavo; ją kiekvieną kartą sugraudindavo berniukai, bent kiek panašūs į Tomą ar Timotį, nors po Rutos gimimo ji liovėsi rodžiusi tuos panašumus Tedui.

Penkiasdešimt septintųjų metraščio puslapiuose, kur buvo nufotografuotas Jaunimo diskusijų klubas, Edis O'Hara sėdėjo pirmoje eilėje; su tamsiai pilkomis flanelinėmis kelnėmis, tvido švarku bei juostuotu uniforminiu kaklaraiščiu jis būtų atrodęs niekuo neišsiskiriantis, tačiau dėmesį traukė nuoširdi veido išraiška ir didelėse tamsiose akyse išvelgiamas ramus kažin kokios būsimos širdgėlos laukimas.

Toje nuotraukoje Edis buvo dvejais metais jaunesnis už Tomą – tokio pat amžiaus kaip Timotis, kai jie žuvo. Tačiau Edis atrodė panašesnis į Tomą, o ne į Timotį; *dar panašesnis* į Tomą jis buvo Iškylautojų klubo nuotraukoje, kur Edis atrodė santūresnis ir labiau pasitikintis savimi negu dauguma kitų berniukų, Tedo nuomone, pernelyg susidomėjusių buvimu atvirame ore. Edžio nuotraukų penkiasdešimt septintųjų metų Ekseterio metraštyje buvo nedaug, tik dar dvi: su jaunių sporto komandomis – kroso ir lengvosios atletikos. Matant Edžio liesumą, piršosi išvada, jog vaikinukas bėgioja veikiau iš nervingumo, o ne dėl to, kad jam malonu; bėgimas tikriausiai buvo vienintelė jo mėgstama sporto šaka.

Tedas Koulas lyg tarp kitko parodė jaunojo Edvardo O'Haros nuotraukas žmonai:

– Šitas berniukas labai panašus į Tomą, ar ne? – paklausė jis.

Merion jau buvo mačiusi tas nuotraukas anksčiau; visas nuotraukas visuose Ekseterio metraščiuose ji buvo apžiūrėjusi labai atidžiai.

– Taip, šiek tiek, – atsakė ji. – O ką? Kas jis toks?

– Jis nori vasarą padirbėti, – pasakė Tedas.

– Pas mus?

– Na, su manimi, – tarė Tedas. – Jis nori būti rašytoju.

– Bet ką jis su tavimi darys? – paklausė Merion.

– Turbūt svarbiausia, kad įgytų patirties, – paaiškino jai Tedas.– Turiu galvoje, jeigu jis nori būti rašytoju, pirmiausia jam derėtų pamatyti, kaip rašytojas dirba.

Merion, ir pati visuomet norėjusi būti rašytoja, puikiai žinojo, kad jos vyras dirba nedaug.

– Bet ar gali tiksliai pasakyti, ką jis *darys*? – paklausė ji.

– Na... – Tedas turėjo įprotį palikti neužbaigtus sakinius, iki galo neišsakytas mintis. Tai buvo iš dalies apgalvota, iš dalies nesąmoninga jo išsiblaškymo apraiška.

Paskambinęs Mėtiniui O’Harai ir ketindamas siūlyti jo sūnui darbą, Tedas pirmiausia paklausė, ar Edis turi vairuotojo pažymėjimą. Tedas buvo jau antrą kartą nubaustas už tai, kad vairavo neblaivus, ir visai penkiasdešimt aštuntųjų vasarai likęs be pažymėjimo. Kaip tik tą vasarą jis tikėjosi lyg ir bandomajam laikotarpiui atsiskirti nuo Merion, todėl pagalvojo, jeigu teks netoliese nuomotis kokį būstą ir toliau dalytis šeimos namu (ir Ruta) su Merion, tai kas nors turės jį vežioti.

– Žinoma, jis turi pažymėjimą! – pasakė Mėtinis Tedui. Taigi vaikinuko likimas buvo nulemtas.

O Merion klausimas, ką Edis O’Hara *darys*, liko pakibęs ore; Tedas Koulas daug ką taip palikdavo – būtent taip, be aiškaus atsakymo. Jis paliko ir Merion, sėdinčią su atverstu Ekseterio metraščiu ant kelių; dažnai ją taip palikdavo. Bet negalėjo nepastebėti, kad nuo nuotraukos, kurioje Edis O’Hara su lengvaatlečio apranga, Merion sunkiausia atitraukti akis. Ilgu rausvu smiliaus nagu Merion vedžiojo nuogų Edžio pečių liniją; tai buvo nesąmoningas, bet labai tikslingas judesys. Tedas net pagalvojo, kad gal jis geriau supranta vis stiprėjančią žmonos potraukį prie berniukų, panašių į Tomą arba Timotį, negu pati vargšė Merion. Šiaip ar taip, kol kas ji dar nebuvo nė su vienu iš jų miegojusi.

Edis bus vienintelis, su kuriuo ji *miegos*.

Garsas, tarsi kažkas stengtųsi nesukelti jokio garso

Edis O'Hara nelabai kreipė dėmesį į Ekseterio bendruomenėje sklandančias kalbas apie tai, kaip Koulai „susidoroja“ su tragišku sūnų praradimu; netgi praėjus penkeriems metams po įvykio, tai būdavo pagrindinė užstalės pokalbių tema per kviestinius mokytojų bei jų šeimų pietus, kuriuos rengdavo Mėtinis O'Hara su savo paskalų ištroškusia žmona. Edžio motinos vardas buvo Doroti, bet visi – išskyrus Edžio tėvą, kuris vengė pravardžių ir mažybinių vardų, – vadino ją „Dot“^{**}.

Edis nebuvo gandų žinovas. Tačiau jis buvo stropus mokinys; vaikas rengėsi vasarą padirbėti rašytojo padėjėju, todėl stengėsi įsiminti, jo nuomone, labiau su tuo darbu susijusius dalykus, negu žiniasklaidos pranešimai apie tragediją.

Gal Edis ir pražiopsojo žinią, kad Koulams gimė dar vienas vaikas, tačiau ta naujiena tikrai nepraslydo pro Mėtinį ir Dot O'Haras: tai, kad Tedas Koulas buvo Ekseterio auklėtinis (trisdešimt pirmųjų laidos) ir kad abu jo sūnūs tuo laiku, kai žuvo, buvo Ekseterio mokiniai, O'Haroms atrodė pakankamas pagrindas, kad visus Koulus amžinai susietų su Ekseteriu. Be to, Tedas Koulas buvo *garsus* eksonetis; jei ne Edžiui, tai bent jau vyresniesiems O'Haroms išgarsėjimas tikrai darė įspūdį.

* Taškas (*angl.*).

Tai, kad Tedas Koulas buvo vienas iš garsiausių Šiaurės Amerikos rašytojų, rašančių knygas vaikams, nulėmė savotišką žiniasklaidos požiūrį į nelaimę. Kaip žymus vaikiškų knygelių autorius ir iliustruotojas „susitaiko“ su savų vaikų mirtimi? Pranešimai apie tokius asmeniškus dalykus visuomet apauga paskalomis. Iš visų Ekseterio mokytojų šeimų narių turbūt tik Edis O’Hara nekreipė į tas paskalas dėmesio. Jis neabejotinai buvo vienintelis žmogus iš Ekseterio bendruomenės, perskaitęs viską, ką Tedas Koulas parašė.

Dauguma Edžio kartos jaunuolių – ir dar po pusę kartos prieš ir po jo – buvo skaitę „Pelę, rėpliojančią tarp sienų“, arba (tai labiau tikėtina) ta knygelė buvo jiems perskaityta, kai jie patys dar nemokėjo skaityti. Daugelis mokytojų bei dauguma Ekseterio mokinių buvo skaitę ir kai kurias kitas Tedo Koulo knygas vaikams. Tačiau tikrai niekas kitas Ekseteryje nebuvo skaitęs visų trijų Tedo romanų; pirmiausia todėl, kad jų niekur nebepardavinėjo, be to, jie nebuvo labai geri. Tačiau, kaip ištikimas eksonietis, Tedas Koulas buvo padovanojęs Ekseterio bibliotekai po knygą iš visų savo kūrinijų pirmųjų leidimų bei visus rankraščius.

Edis daugiau galėjo išmokti, įsiklausęs į gandus bei paskalas, – bent jau daugiau apie tai, ko reikėjo pirmam jo vasaros darbui, – tačiau nepasotinamas Edžio troškimas skaityti buvo neginčijamas įrodymas, kaip rimtai vaikinai ruošiasi dirbti rašytojo padėjėju. Tik jis nežinojo, kad Tedas Koulas jau tampa *buvusiu* rašytoju.

Tiesą sakant, Tedą nuolatos traukė jaunesnės moterys; Merion buvo tik septyniolikos ir jau laukėsi Tomo, kai Tedas ją vedė. Pačiam Tedui tada buvo dvidešimt treji. Blogiausia tai, kad, kai Merion darėsi vyresnė, – nors ji visuomet bus šešeriais metais jaunesnė už Tedą, – Tedo susidomėjimas *jaunesnėmis* moterimis nepraėjo.

Apie tokį dalyką, kaip vyresnio vyro patiriamas nekaltybės ilgesys, šešiolikmetis Edis O’Hara buvo tik skaitęs romanuose, – ir gluminantys autobiografiniai Tedo Koulo romanai nebuvo nei pirmieji,

nei geriausi Edžio perskaityti kūriniai šia tema. Tačiau kritiškas Tedo Koulo kūrinų vertinimas nesumažino vaikinų noro būti Tedo padėjėju. Juk meno ar amato galima išmokyti ir iš nelabai didelio menininko. Šiaip ar taip, Ekseteryje Edis daug ko buvo išmokęs iš daugybės įvairiausių mokytojų, ir beveik visi atrodė geri. Tik nedaugelio iš jų pamokos būdavo tokios nuobodžios kaip Edžio tėvo. Net Edis jautė, kad Mėtinis iš kitų išsiskirtų kaip vidutinybė prastoje mokykloje, o ką jau kalbėti apie Ekseterį.

Kaip jaunuolis, užaugęs privačios mokyklos miestelyje ir beveik visą laiką sukiojęsis geroje akademinėje aplinkoje, Edis O'Hara suprato, kad galima nemažai išmokyti iš vyresnių žmonių, kurie daug dirba ir tvirtai laikosi tam tikrų nuostatų. Bet jis nežinojo, kad Tedas Koulas jau liovėsi daug dirbęs, o abejotinų Tedo „nuostatų“ likučiams iškilęs rimtas pavojus dėl nenusisėkusios santuokos su Merion ir dėl tų visiškai nepakeliamų mirčių.

Vaikiškos Tedo Koulo knygelės intelektualine bei psichologine (ir netgi emocine) prasme Edžiui buvo įdomesnės negu jo romanai. Pamokomą istoriją vaikams Tedas sugalvodavo savaimė; jis mokėjo įsivaizduoti ir išreikšti jų baimę – mokėjo vaikus įtikinti. Jei Tomas su Timočiu būtų sulaukę pilnametystės, jie, be jokios abejonės, būtų tėvu nusivylę. Ruta Koul irgi tik suaugusi Tedu nusivils; būdama vaikas, Ruta jį mylėjo.

Šešiolikos metų Edis O'Hara buvo tarsi pakibęs kažkur tarp vaikų ir suaugusiųjų. Edžio nuomone, niekas jokiai istorijai negalėjo sugalvoti geresnės pradžios už pirmą „Pelės, répliojančios tarp sienų“, sakinį: „Tomas pabudo, o Timas ne.“ Ruta Koul, tapusi rašytoja, – o ji bus visais atžvilgiais geresnė rašytoja negu jos tėvas, – visuomet pavydės to sakinio. Ir niekada nepamirš pirmo karto, kai jį išgirdo, – tik daug vėliau ji sužinojo, jog tai pirmas garsios knygos sakiny.

Tai atsitiko tą pačią penkiasdešimt aštuntųjų vasarą, kai Rutai buvo ketveri, – prieš pat Edžio atvykimą pas juos. Tąkart ją pažadino ne mylėjimosi garsai, o kažkoks kitas garsas, atėjęs iš sapno. Rutos

sapne jos lova drebėjo; kai pabudo, drebėjo ji pati – todėl atrodė, jog dreba ir lova. Dar kelias akimirkas, net kai Ruta plačiai atmerkė akis, tas garsas iš sapno nesiliovė. Paskui jis staiga nutrūko. Tai buvo garsas, tarsi kažkas stengtųsi nesukelti jokio garso.

– Tėti! – sušnibždėjo Ruta. Tąkart ji prisiminė, jog buvo tėčio eilė su ja nakvoti, bet sušnibždėjo taip tyliai, kad net pati neišgirdo savo balso. Be to, Tedas Koulas miegodavo kaip užmuštas. Kaip dauguma girtuoklių, jis ne užsnūdavo, o tiesiog išsijungdavo – bent jau iki ketvirtos ar penktos ryto, o paskui niekaip nebegalėdavo užmigti.

Ruta atsargiai išlipo iš lovos ir per tėvų vonios kambarį ant pirštų galų nustypseno į tėvų miegamąjį, kur gulėjo jos tėvas, tvoskiantis viskiu ar džinu, – taip smarkiai, kaip tepalu ir benzinu tvoskia automobilis uždarytame garaže.

– Tėti! – vėl pašaukė ji. – Aš sapnavau sapną. Girdėjau garsą.

– Kokį garsą, Ruti? – paklausė tėvas; jis nesujudėjo, bet buvo atsibudęs.

– Jis įlindo į namą, – tarė Ruta.

– Garsas?

– Jis mūsų name, bet stengiasi netriukšmauti, – paaiškino Ruta.

– Tai einam, paieškosim, – tarė tėvas. – To garso, kuris stengiasi netriukšmauti. Aš turiu jį pamatyti.

Jis paėmė ją ant rankų ir nusinešė į ilgą viršutinį koridorių. Viršutiniame koridoriuje Tomo ir Timočio nuotraukų buvo daugiau negu bet kurioje kitoje namo dalyje, ir kai Tedas uždegė šviesas, Rutai pasirodė, kad mirę broliai maldauja jos dėmesio, – tarsi eilė princų, trokštančių pelnyti princesės palankumą.

– Kur tu, garse? – šuktelėjo Tedas.

– Pažiūrėk svečių kambariuose, – pasiūlė Ruta.

Tėvas nusinešė ją į koridoriaus galą; ten buvo trys svečių miegamieji ir du svečių vonios kambariai – ir visuose kaboję nuotraukos. Jie uždegė visas lempas, apžiūrėjo sienines spintas, žvilgtelėjo už dušo užuolaidų.

– Išlįsk, garse! – įsakė Tedas.

– Išlįsk, garse! – pakartojo Ruta.

– Gal jis apačioje? – mėgino atspėti tėvas.

– Ne, buvo viršuje, su mumis, – paprieštaravo Ruta.

– Tuomet jis tikriausiai paspruko, – tarė Tedas. – Koks tai buvo garsas?

– Tai buvo garsas, tarsi kažkas stengtųsi nesukelti jokio garso, – pasakė jam Ruta.

Jis pasodino ją ant vienos svečių kambario lovos; paskui nuo naktinio stalelio pasiėmė bloknotą ir tušinuką. Jam taip patiko jos pasakymas, kad net panoro užsirašyti. Tačiau buvo be pižamos, taigi ir be kišenių popieriaus lapeliui įsikišti – turėjo laikyti jį dantyse, kai vėl paėmė Rutą ant rankų. Kaip visada, ji neilgai domėjosi jo nuogumu:

– Tavo varpa juokinga, – tarė ji.

– Mano varpa tikrai juokinga, – pritarė jai tėvas. Jis visada taip sakydavo. Šįkart, kadangi laikė sukandęs lapelį, tie atsainūs jo žodžiai nuskambėjo dar atsainiau.

– O kur garsas nuėjo? – paklausė Ruta. Tėvas nešė ją per svečių miegamuosius ir svečių vonios kambarius, pakeliui gesindamas šviesas, bet viename vonios kambaryje taip netikėtai sustojo, kad Rutai net pasivaideno, jog Tomas arba Timotis, o gal ir abu, staiga kyštelėjo ranką iš nuotraukos ir sugriebė jį už peties.

– Papasakosiu tau istoriją apie garsą, – tarė tėvas, ir popieriaus lapelis supleveno jam tarp dantų. Tebelaikydamas Rutą glėbyje, tėvas prisėdo ant vonios krašto.

Nuotraukoje, patraukusioje jo dėmesį, Tomas buvo ketverių – kaip tik Rutos amžiaus. Vaikų poza toje nuotraukoje atrodė nevykusi: Tomas sėdėjo ant didelės gėlėtu audiniu apmuštos sofos ir prievarta laikė glėbyje gėlių gausybės visiškai užvaldytą dvejų metų Timotį. Tai turėjo būti tūkstantis devyni šimtai keturiasdešimtaisiais, prieš dvejus metus iki Edžio O’Haros gimimo.

– Vieną naktį, Ruti, kai Tomas buvo tavo amžiaus... o Timotis dar neišaugęs iš vystyklų... Tomas išgirdo garsą, – ėmė pasakoti Tedas. Ruta niekada nepamirš, kaip tėvas išsiėmė iš burnos popieriaus lapelį.

– Ar jie abu pabudo? – paklausė Ruta, įdėmiai žiūrėdama į nuotrauką.

Tai ir buvo tos nepamiršamos senos istorijos pradžia; nuo pat pirmos eilutės Tedas Koulas mokėjo ją atmintinai.

– Tomas pabudo, o Timas ne.

Ruta sudrebėjo tėvo glėbyje. Net suaugusi ir tapusi žymia romanų rašytoja, Ruta Koul negalės klausytis tos eilutės ar pati ją ištarti nedrebėdama.

– Tomas pabudo, o Timas ne. Buvo vidurnaktis. „Ar girdėjai?“ – paklausė Tomas brolio. Tačiau Timui buvo tik dveji. Net ir nemiegodamas jis daug nešnekėdavo.

– Tomas pažadino savo tėtį ir paklausė: „Ar girdėjai tą garsą?“

– „Koks tai buvo garsas?“ – paklausė tėtis.

– „Kaip pabaisos be rankų ir be kojų, bet mėginančios judėti“, – tarė Tomas.

– „Kaip ji gali judėti be rankų ir be kojų?“ – paklausė tėtis.

– „Ji rangosi, – pasakė Tomas. – Šliaužia ant kailio.“

– „O, ji su kailiu?“ – nustebo tėtis.

– „Ji tempia save dantimis“, – tarė Tomas.

– „Ji ir su dantimis!“ – šūktelėjo tėtis.

– „Juk sakiau – tai pabaisa!“ – tarė Tomas.

– „Bet koks iš tikrųjų buvo tas garsas, nuo kurio pabudai?“ – paklausė tėtis.

– „Toks garsas, lyg sieninėje spintoje viena iš mamytės suknelių būtų atgijusi ir mėginusi nulipti nuo pakabo“, – paaiškino Tomas.

Visą likusį gyvenimą Ruta Koul bijos sieninių spintų. Ji negalės užmigti, jei kambaryje sieninės spintos durys bus atviros; ji nenorės matyti ten kabančių suknelių. Suknelės jai nepatiks – taškas. Būdama

dar vaikas, ji nieku gyvu neatidarys sieninės spintos durų tamsiame kambaryje – iš baimės, kad kokia suknelė neišitrauktų jos į vidų.

– „Grįžkime į tavo kambarį ir paklausykime to garso“, – pasakė Tomo tėtis. Ten gulėjo Timas, jis tebemiegojo – dar nebuvo išgirdęs to garso. Garso, tarsi kažkas traukėtų vėnis iš grindų po lova. Garso, tarsi šuo mėgintų atidaryti duris. „Jo snukis šlapias, todėl jis negali gerai suimti durų rankenos bumbulo, bet vis tiek nesiliaus... galų gale tas šuo įeis“, – galvojo Tomas. Tai buvo garsas, tarsi vaiduoklis mansardoje mėtytų iš virtuvės pavogtus žemės riešutus.

Šitoje vietoje Ruta, pirmą kartą girdėdama tą istoriją, įsiterpusi tėvo paklausė, kas yra mansarda. „Tai didelis kambarys virš visų miegamųjų“, – paaiškino tėvas. Nesuvokiamas tokio kambario buvimas labai ją išgąsdino; name, kuriame Ruta augo, nebuvo jokios mansardos.

– „Vėl tas garsas! – sušnibždėjo Tomas tėčiui. – Ar girdėjai?“ – Šįkart pabudo ir Timas. Garsas atrodė toks, tarsi kažkas būtų įstrigęs lovos galvūgalio lentoje. Tas „kažkas“ mėgino prasigrauzti sau kelią – gremžė medį.

Čia Ruta vėl pertraukė tėvo pasakojimą; dviaukštė jos lova buvo be galvūgalio lentos, be to, Ruta nežinojo, ką reiškia „gremžė“. Tėvas paaiškino.

– Tomas buvo įsitikinęs, jog tą garsą skleidžia baises padaras be rankų ir be kojų, tempiantis savo tankų, drėgną kailį. „Tai pabaisa!“ – šaukė Tomas.

– „Tai tik pelė, rėpliojanti tarp sienų“, – pasakė jam tėtis.

– Timas sukliko. Jis nežinojo, kas yra „pelė“. Jam buvo baisu galvoti apie kažką su drėgnu, tankiu kailiu, tačiau be rankų ir be kojų, rėpliojantį tarp sienų. Ir kaip toks padaras galėjo tarp sienų pakliūti?

– Tačiau Tomas paklausė tėčio: „Tik pelė?“

– Tėtis patukseno ranka į sieną, ir jie išgirdo, kaip pelė sprunka tolyn. „Jeigu ji grįš, – pasakė tėtis Tomui ir Timui, – tik padaužykite sieną.“

– „Pelė, rėpliojanti tarp sienų! – tarė Tomas. – Ir daugiau nieko!“ – Jis greitai užmigo; tėtis grįžo į savo lovą ir taip pat užmigo, o Timas nemiegojo visą naktį, nes nežinojo, kas yra pelė, ir norėjo išgirsti, kada tas padaras, rėpliojantis tarp sienų, atrėplios vėl. Kiekvieną kartą, kai jam pasirodydavo, kad girdi pelę, rėpliojančią tarp sienų, jis daužydavo sieną ranka, ir pelė sprukdavo tolyn, tempdama savo tankų, drėgną kailį, be rankų ir be kojų.

– *Tokia ir yra...* – pasakė tėvas Rutai, nes visas istorijas jis užbaigdavo vienodai.

– *Tokia ir yra...* – kartu su juo garsiai ištarė Ruta, – šios istorijos pabaiga.

Kai tėvas kėlėsi nuo vonios krašto, Ruta išgirdo trakstelint jo kelius. Ji žiūrėjo, kaip jis vėl įsikanda popieriaus lapelį. Jis užgesino šviesą svečių vonios kambaryje, kuriame Edis O’Hara netrukus praleis absurdiškai daug laiko, – stovės po dušu, kol baigsis karštas vanduo, arba užsiims kitokiais paaugliškais darbeliais.

Rutos tėvas užgesino šviesas ilgame viršutiniame koridoriuje, kur visos Tomo ir Timočio nuotraukos kabojo surikiuotos į vieną eilę. Rutai atrodė, – ypač tą vasarą, kai jai pačiai buvo ketveri, – jog yra daugybė ir Tomo, ir Timočio atvaizdų, kuriuose jiems maždaug ketveri. Vėliau ji netgi darys prielaidą, kad motinai, ko gero, labiausiai patiko keturmečiai; Ruta dažnai galvos, ar todėl motina paliko ją tos vasaros pabaigoje, kai jai buvo ketveri.

Kai tėvas vėl apkamšė ją dviaukštėje lovoje, Ruta paklausė:

– Ar šitame name yra pelių?

– Ne, Ruti, – atsakė tėvas. – Niekas nerėplioja tarp mūsų sienų.

Tėvas ją pabučiavo, palinkėjo labos nakties, bet ji neužmigo; nors garsas, atsekęs paskui ją iš sapno, daugiau nebegrižo, – bent jau ne tą pačią naktį, – Ruta jau žinojo, kad kažkas visgi rėplioja tarp jų namo sienų. Jos mirę broliai gyveno ne tik tose nuotraukose. Jie judėjo iš vienos vietos į kitą, jų buvimas pasireikšdavo įvairiausiais nematomais būdais.

Tą naktį, dar prieš išgirdama rašomosios mašinelės taukšėjimą, Ruta suprato, kad tėvas nemiega ir net neketina grįžti į lovą. Iš pradžių ji klausėsi, kaip jis valosi dantis, paskui jis apsirengė: čirkšt – užtraukė užtrauktuką, šlumšt – įkišo kojas į batus.

– Tėti? – pašaukė ji.

– Ką, Ruti?

– Noriu atsigerti vandens.

Iš tikrųjų ji nenorėjo gerti, jai tik buvo įdomu, kad tėvas, atsukęs čiaupą, visuomet palaukia, kol vanduo pasidarys šaltas. Mama prileisdavo puoduką iš karto; vanduo būdavo drungnas ir su nemaloniu vamzdyno prieskoniu.

– Daug negerk, kad nereikėtų bėgti sisiuko, – sakydavo tėvas, o mama leisdavo gerti, kiek Ruta norėdavo, kartais net nežiūrėdavo, kaip ji geria.

Atidavusi puoduką tėvui, Ruta paprašė:

– Papasakok apie Tomą ir Timotį.

Tėvas atsiduso. Pastarąjį pusmetį Ruta atkakliai domėjosi mirtimi – visiškai aišku kodėl. Nuo to laiko, kai jai suėjo treji, Ruta galėjo atskirti, kur nufotografuotas Tomas, o kur Timotis; tik žiūrėdama į nuotraukas, kuriose jie dar kūdikiai, retkarčiais susipainiodavo. Ir mama, ir tėvas jai buvo pasakoje, kokiomis aplinkybėmis kuri nuotrauka daryta: mamytė ar tėtis fotografavo, Tomas ar Timotis verkė. Tačiau tai, kad berniukai *mirę*, buvo nauja sąvoka, kurią Ruta dabar stengėsi suprasti.

– Papasakok, – pakartojo ji. – Ar jie mirę?

– Taip, Ruti.

– O mirę reiškia, kad jie *sulūžę*? – paklausė Ruta.

– Na... taip, jų kūnai sulūžę, – atsakė Tedas.

– Ir jie po žeme?

– Jų kūnai po žeme, taip.

– Bet jie ne visai pradingę?

– Na... ne, kol mes juos prisimenam. Jie nedingę iš mūsų širdžių ir iš mūsų atminties, – pasakė jai tėvas.

– Jie lyg mūsų viduje? – paklausė Ruta.

– Na... – Tėvas taip ir neužbaigė sakinio, tačiau tai vis tiek buvo daugiau, negu Ruta sugebėdavo išpešti iš mamos; jos mama niekada nesakydavo „mirę“. Nei Tedas, nei Merion Koulai nebuvo religingi. Taigi negalėjo tiesiog pradėti detaliai pasakoti apie rojų, nors abu, kalbėdami šia tema su Ruta, paslaptinai užsimindavo apie dangų ir apie žvaigždes; jie leisdavo Rutai manyti, kad kažkokia berniukų dalis gyvena kažkur kitur, o ne po žeme, kartu su sulūžusiais kūnais.

– Tada... – paprašė Ruta, – pasakyk, ką reiškia *mirę*.

– Ruti, paklausyk manęs...

– Gerai, – tarė Ruta.

– Kai tu žiūri į Tomą ir Timotį nuotraukose, ar prisimeni pasakojimus, ką jie daro? – paklausė tėvas. – Na, tose nuotraukose... ar prisimeni, ką jie nuotraukose daro?

– Taip, – atsakė Ruta, nors iš tikrųjų nežinojo, ar prisimintų, ką jie daro visose nuotraukose.

– Vadinasi... Tomas ir Timotis gyvi tavo *vaizduotėje*, – pasakė jai tėvas. – Kai esi miręs, kai tavo kūnas sulūžęs, tai reiškia, kad nebegalime tavo kūno matyti – kūnas pradingęs.

– Po žeme, – pataisė jį Ruta.

– Mes nebegalime Tomo ir Timočio matyti, – primygtinai tarė tėvas, – bet jie nedingę iš mūsų vaizduotės. Kai apie juos galvojame, ten juos ir matome.

– Jie tik dingę iš *šio* pasaulio, – pasakė Ruta. (Ji dažniausiai kartodavo, ką būdavo girdėjusi anksčiau.) – Jie *kitame* pasaulyje?

– Taip, Ruti.

– Aš irgi būsiu mirusi? – paklausė keturmetė. – Pasidarysiu visa sulūžusi?

– Dar labai labai greitai! – tarė tėvas. – Aš pasidarysiu sulūžęs anksčiau negu tu, bet ir aš dar labai labai greitai.

– Dar labai labai negreitai? – pakartojo vaikas.

– Aš tau pažadu, Ruti.

– Gerai, – tarė Ruta.

Jie taip kalbėdavosi beveik kasdien. Su mama Ruta irgi panašiai kalbėdavosi, tik tie pokalbiai būdavo trumpesni. Kartą, kai Ruta tėvui užsiminė, kad galvojimas apie Tomą ir Timotį ją liūdina, tėvas prisipažino, kad jis irgi liūdnas.

Ruta tada tarė:

– Bet mamytė liūdnė.

– Na... taip, – pasakė Tedas.

Taigi Ruta nemiegodama gulėjo namuose, kur kažkas rėpliojo tarp sienų, kažkas, didesnis už pelę; ji klausėsi vienintelio garso, galinčio ją nuraminti; tačiau tas garsas nuteikdavo ją melancholiškai. Tai buvo anksčiau, negu ji suprato, ką reiškia „melancholiškai“. Tai buvo rašomosios mašinėlės tautkšėjimas – istorijų pasakojimo garsas. Tapusi romanų rašytoja, Ruta taip ir nepereis prie kompiuterio; ji rašys arba ranka, arba rašomąja mašinėle, skleidžiančia senoviškiausius garsus iš visų mašinėlių, kokias tik jai pavyks rasti.

Tada ji nežinojo (tą tūkstantis devyni šimtai penkiasdešimt aštuntųjų vasaros naktį), jog tėvas pradeda rašyti istoriją, kuri bus jos mėgstamiausia. Jis ją rašys visą vasarą; tai bus vienintelis kūrinys, kurį netrukus atvyksiantis rašytojo Tedo Koulo padėjėjas Edis O'Hara iš tikrųjų galės padėti rašyti. Ir nors nė viena Tedo Koulo knyga vaikams neturės tokio komercinio pasisekimo ir nebus tokia garsi visame pasaulyje, kaip „Pelė, rėpliojanti tarp sienų“, kaip tik tą naktį Tedo pradėta knyga Rutai patiks labiausiai. Ji, žinoma, bus pavadinta „Garsas, tarsi kažkas stengtųsi nesukelti jokio garso“, ir visuomet Rutai atrodys ypatinga, nes ji ir buvo jos įkvėpėja.